

NOVA POEZIJA VLADE UROŠEVIĆA

ću fantazije stvori distancu prema svetu realnih predmeta i da nam pojača oštrinu njihovih rubova. On menja logiku odnosa među stvarima, a ne i njihovo opažanje. Kao u najboljih modernih slikara fantazije, u Magrita, Delvoa, i u boljeg Dalija, i de Kirika, forma i izraz Uroševićev, teže ka naglasenoj čvrstini, pravilnosti i ubedljivosti konkretnog. To je gotovo zakon dobre fantastike — njene konture ne smeju biti ovlaštne, impresionističke, maglovite. Pojačana jasnost, otkriva samo dublje nerazsvetljenosti odnosa, porekla, uzroka.

Ova poezija šalje informacije koje nismo navikli da vidamo i primamo zajedno, slike u ovim pesmama su znakovi čija poruka nije definitivna i čija jednovremenost izaziva u nama neodređena stanja, nelagodnosti, stavlja našu psihu pred zadatak da uspostavljamo veze na koje ranije nismo pomišljali, spaja odjeke koji se traže po našoj svesti, da bi postali nešto formulirano, skladno, kao i forma u kojoj su nam bili predloženi. Te raznorodne informacije, čiju vezu ne možemo odmah uočiti, deluju poput upozorenja jednog šifrovanog jezika, poput stvaranja situacije čijim razlozima gospodari neko drugi, van nas i van našeg razumevanja.

Skladnost pesničkog oblika treba da nas uljuljka: Urošević stvara nešto što je na pragu parnasovske forme. Pred nama su uglađeni, ritmički katreni, jasna sintaksa, dobro organizovane skaske, naizgled jednostavne pesničke anegdote. Taj sklop pretećih ili obećavajućih signala, pesnik izazovno naziva snom; spavači, to su oni kojima se sve ovo dešava; jednom oni šalju poruku, drugi put, je primaju, najčešće se preko njih ova komunikacija obavlja. Pesmom izazvani san nije samo ono što se sanja — mada izvestan broj pesama Uroševićevih zaista liči na snove kako ih sanjamo — san je i nešto što otkrivamo posebnim duhovnim naporom i naročitim vidovima mišljenja. U ovoj poeziji sve je konkretno, ništa nije bukvalno, doslovno. To je snovidovni parnasizam u kojem čovek bira svoj san da bi kasnije bio suočen sa suprotnim otkrovenjem: da je san izabrao njega i da snovi nisu samo naličje stvarnosti, nego da i snovi imaju svoje naličje koje liči na stvarnost i bezdano je daleko od nje.

Poezija Vlade Uroševića jeste i ozbiljno svedočanstvo da san nije ispunjenje želja i da je, uzgred budi rečeno, ispunjenje želje u snu, onako kako to Frojd prikazuje, nešto najgore što može da nam se desi. Tako Uroševićeva snovidnost ne vodi u rajске dveri, njegovo gnjuračko zvono ne spušta se na blaženo ostrvlje. S njim dospavamo u grad, i ponovo u grad; Urošević je pesnik gradova, zvezdanih naseobina, starih i novih urbanih formacija. Imamo pred sobom izričitog snevača grada, pesnika urbanog po opredeljenju i po unutarnjoj neminovnosti.

Pod »gnjuračkim zvonom« nastaju situacije koje su realne i neobjašnjive u isti mah, i te situacije imaju vrednost slika koje nose u sebi često neku pretnju, ili još bolje jezu, kako se i zove jedna od Uroševićevih pesama. Ali u njima nalazimo i nešto karikaturno, jedan ne sasvim iskazani humor, dosetku, vic. Veći deo pesama je, u isti mah, na ivici jezze i na ivici smeha. Nas kao čitaoce, pesnik ostavlja na raskrsnici na kojoj nam ostaje izbor: da li da svoj osmeh obojimo jezom, ili da jezu razrešimo smehom.

Ponekad, veza među signalima kao da se kida, kao da smo pred telefonskom centralom koju napuštaju telefonistkinje, ostavljajući neke hirovite i opasne veze, ali taj trag rasula se ne prekoračujući; vizija grada Vlade Uroševića nije apokaliptična, njen završni ton nije razoran, iako je slutnja kraja, više kao opomena, čest rasplet njegovih pesničkih priča.

Ta slutnja kraja je, istovremeno, i čežnja stvari ka nekom prevaziženju nepredvidljivosti. U pesmama ove zbirke slušamo poeziju o posledicama. Junaci su već prešli preko scene, zajedno sa svojim događajima. Sama posledica postaje pesnički objekt; no i ona žuri da se skloni, da se dokopa transcendentne dimenzije koja u ovoj poeziji postoji i do koje se stiže baš preko jezze. U gradskom pozorju stvari same sebe obuzimaju jezom onog trenutka kad postanu svesne sebe. Jeza im umanjuje teret sopstvene konkretnosti.

Kažu da je grad slika čoveka. I svaka je poezija, hteo to pesnik ili ne, jedan projekt čoveka. Evo poezije koja projektuje čoveka u gradu. Ili, možda i ona kazuje, kao u većine modernih pesnika, da u gradu čovek nije srećan, da je grad lepši kad se razara nego kad se gradi? Ne, mislim da to nije poruka poezije Vlade Uroševića: iako nam on ne predstavlja grad kao viziju blaženosti, posle čitanja njegovih pesama grad postaje zanimljiviji, čudniji, bogat iznenađenjima, pun nekih dubljih, dotle neprimetanih uglova. Naše opažanje gradskih zdanja, odnosa, perspektiva, izoštrava se, u svakodnevici grada slutimo element igre i prostor slobode.

Ima snova kroz koje nam dolazi sudbina. Snovi o gradu, pesnički uobličeni i kroz poeziju dozvani, svakako imaju svoj dublji istorijski koren u našim podnebljima, kao što postaju osnovni problem zajedničke kulturološke perspektive. Poezija teško imaginira grad, grad zemaljski, naš ovdašnji. Utoliko je veća zasluga pesnika kao što je Vlada Urošević, koji viđenje grada pesnički razvija i osmišljuje, možda veoma blisko onoj mogućnosti koju je jednom iskazao naš urbanistički mislilac Bogdan Bogdanović: »Sopstveni grad katkad može emotivno-intuitivno biti prebačen u iracionalnu viziju grada uopšte«. Ta vizija nam omogućava da doživimo grad kao simboličnu okolinu, dakle okolinu koju osmišljavamo i koja nas osmišljava, i koja je uvek bila ono usredsređenje što stvara najintenzivniju komunikaciju i visoku kulturu.

Poslednje dve knjige pesama Vlade Uroševića *Zvezdane te razije* i *Gnjuračko zvono*, slično njegovoj pripovedačkoj hronici *Noćni fijaker*, pripadaju jednom stvaralačkom krugu i obeležavaju period zrelog stvaralaštva ovog istaknutog makedonskog autora (rođen 1934.), u nas odranije poznatog i cenjenog. Izrazito gradsko viđenje sveta, sklonost ka jasnom, skoro klasičnom oblikovanju umetničke materije, istraživanje novih stupnjeva fantastike koji korespondiraju s gradskim, urbanim senzibilitetom, — možda su one odlike književnog dela Vlade Uroševića, koje najviše potvrde nalazimo u pomenutim trima knjigama.

Fantazija, stalni aktivni činilac u ljudskom životu, nudi la je tokom istorije slike koje je čovek najčešće uzimao bukvalno, doslovno, ili bar ravnopravno s empirijskom logikom svakodnevnice stvarnosti. Danas mi ne verujemo u svet mašte, naprotiv, napretkom racionalne misli, fantazija je postala sinonim za nešto nestvarno, izmišljeno, neprimereno stvarnom životu. Programira se čovek bez fantazije, izlčečen od podsvesti, onaj koji neće tražiti u fantaziji ni alibi, ni odstupnicu za svoje teškoće. No, i onaj čovek koji je rešio da dejstvovanjem u konkretnom rešava svoje probleme, lične i društvene, i koji je prototip zdravlja i modernosti, sanja i sneva i nosi u sebi dimenziju mašte, kao igru, kao möru, kao nadu.

Obod fantazije traje oko nas u našim najrazumnijim realnostima. Šta da se radi s fantazijom u laiciziranom, ateističkom mentalitetu? To pitanje postavlja mnoga poezija našeg vremena. I daje različite odgovore: od bektva u svet snova, do bektva u nepostojećem svetu bez metafore, bez slikovitosti, bez mašte. Poezija Vlade Uroševića postavlja ovaj problem na jednoj teškoj tački, na tački savremenosti i urbanosti, i postavlja ga dvostruko: i kao problem koji pesnik sam sebi, skoro naučno upućuje, i kao onaj koji se nedopisanim zakonima imaginarnog prepušta, koji pravi poduhvat od toga da sam stane u svoje gnjuračko zvono i da postane jedan od teleskopa kosmičke imaginacije.

Toj imaginaciji Urošević hoće da da ugled predmetnosti, opipljivosti nečega što je dvostruko objektivizirano; da nam pomo-